

Eric Enberg, Prästakvarnen

berättar för Sture Hjalmarsson 1986-09-23

utskrivet efter bandinspelningen i februari 1987

Familjen och hemmet

Jag är född den 7 april 1916 i Vasa i Finland. Min pappa hette Carl Enberg och var född 1877 i Åbo. Min mamma hette Aina och var född 1876 i Vasa. Hon var redan från början svenskspråkig, men pappa, som kom från Åbo, hade nog från början haft finska som modersmål. I Vasa lärde han sig alltmer svenska med tiden.

Vi var bara två barn i familjen, min syster Greta som var född 1912 och så jag själv. Min pappa var maskinist vid den finska järnvägen. På den tiden hade järnvägen egna ångkraftverk och även elektricitetsverk och det var dessa som han skötte.

Vi bodde på en plats som då låg i utkanten av staden, men numera ligger den inne i stadskärnan. Det var 10-15 minuters gångväg till torget i Vasa, så det var ju inte så långt dit.

Jag minns ju inte hur det var i Finland vid den tiden efter min födelse, men första världskriget bröt ju ut 1914 och pågick till 1918. Sedan blev det inbördeskrig, så mina första år var en orolig tid. Det var dåligt med maten och detta drabbade ju även föräldrarna. Men Finland blev självständigt och i Ryssland blev tsaren störtad.

Innan jag började den vanliga skolan gick jag i barnträdgården. Denna är någonting liknande förskolan här i Sverige. Man fick rita och de läste sagor för oss och så fick man lära sig lite bokstäver och dessutom fick man ett mål mat. Jag tror att jag gick där i två år, eller kanske var det bara två terminer.

Skoltiden

Jag gick i en svenskspråkig skola. I Vasa fanns både svensk-och finskspråkig småskola, men de hölls skilda åt och hade olika ingångar. Någon skolmat vankades inte, men de allra fattigaste, som mist en av sina föräldrar, fick en matkupong och så fick de gå till barnträdgården och äta. Ända upp till fjärde klass kunde de få dessa matkuponger.

Men vi fick även köpa dess kuponger, jag tror att de kostade 1 mark, och så gå till barnträdgården och äta. Men jag tyckte inte särskilt mycket om den maten, den var inte så bra och vällingen var vattnig. Det gick ju att leva på den maten också, fast inte blev man tjock och fet.

Folkskolan var sexårig, varefter följde fortsättningsskolan. Från fjärde klass blev vi flyttade in till staden. Dit var en halvtimmas gångväg, men vi lärde oss också att ta en genväg dit. Även här var den svenska och finska undervisningen skild åt och här fanns också ett handelsinstitut.

Efter detta blev det yrkesskola där jag gick i två år, för jag var rätt häändig i mina händer. Redan i fortsättningsskolan gjorde jag rätt stora saker i träslöjden, även lite metallslöjd ingick och i den fick man smida hakar och hyskor och sådant, åt sig själv.

Det var bara en linje på yrkesskolan, och det var en allmän linje, där man fick lära sig att hantera olika verktyg och träna upp handlaget till olika hantverk och det var nyttigt. Där var ju också en del teoretiska timmar, där man fick lära sig räkna och annat sådant som hörde till. Jag var i 15-årsåldern när jag slutade yrkesskolan och då hade jag också konfirmareats när jag var i 13–14-årsåldern.

Mina första anställningar

Det var svårt att få jobb på den tiden också, och det första jobbet som jag fick, var som springpojke på Vasa Yllefabrik. Det var rätt bra på så sätt att man fick umgås med en del andra grabbar, man blev mera frimodig och inte längre så blyg, dessutom lärde man sig ett och annat.

Bland annat fick man se hur snåla de rika kunde vara. Jag kan ta ett exempel: Vi åkte rätt mycket skidor på vintrarna, bland annat i en hoppbacke, sex-sju km från mitt hem, som hette Öjeberget.

En gång hittade jag där ett par militärvantar, sådana som var ett pekfinger i, för gevärets skull. Jag tyckte de var väldigt bra, så jag stoppade dem i fickan och använde dem även i mitt arbete.

Yllefabriken gjorde också sådana vantar och vid ett tillfälle såg jag att en handelsresande tittade på dem. Han sa inget till mej, men han gick tydligen in och talade om det för en ingenjör. Efter en stund blev jag inkallad till ingenjören, som frågade var jag hade fått vantarna ifrån. Jag talade då om att jag hittat dem när jag åkte skidor vid Öjeberget och att jag trodde att det var någon militär som tappat dem.

Ingenjören sade inget mer, men jag kände på mej att han misstänkte att jag tagit vantarna på fabriken.

Jag var nog på Yllefabriken i närmare två år, men sedan tyckte jag att jag skulle försöka få ett vettigare arbete. Därför sökte jag på Vasa Motorfabrik och kom också in där som någon sorts hjälppojke. Där fick jag putsa motorcylindrar fria från gjutsand och rensa ur vattenhålen så att de blev fria från sand. Jag fick göra alla möjliga putsarbeten och bland annat slipa bort graderna som blir i gjutningen.

Jag fick också lära mej fila propellrar till motorbåtar, göra dem fina och rikta dem i olika stigningar, varefter de putsades i en maskin med sandtrissor. På Motorfabriken var jag nog också i nära två år.

Vid ett tillfälle tog de in lärlingar till järnvägen och jag sökte dit. Det var flera hundra som sökte ett 25-tal platser, så det var inte lätt att komma med där. Men sedan tog de in ett 10-tal vanliga lärlingar och bland dem var jag. De först intagna lärlingarna fick gå i en yrkesskola och de fick också betalt, men vi fick gå te månader utan betalning, för att de skulle se om vi dög till något.

Vi fick göra samma bitar som de fick göra i skolan och de skulle göras på en viss tid som vi inte visste om. Man kunde få plus eller minus och hade man gjort alltsammans på minustid så dög man inte till jobbet.

Men jag var en av de sex som kom in efter dessa prov. Det var väldigt noga med de provsaker som vi skulle göra, ingenjörerna satt med sina precisionsinstrument och granskade dem. När vi gjort fem-sex sådana saker så fick vi börja göra verktyg efter ritningar också. Dem fick vi också göra på tid, men nu fick vi veta vilken tid som gällde. Jag hade gjort en del handarbeten förut och det hade jag nytta av nu, så jag klarade mej. Pappa var ju mekaniker och han hade väl också lärt mej lite.

Navigationsskola med förhinder

Efter något över ett år började jag på industriskolan och där gick jag också ett år. Industriskola var detsamma som navigationsskola och den var treårig. Jag hade sökt uppskov från min militärtjänstgöring i tre år, men när jag gått på skolan i ett år så frågade de på järnvägen om jag ville gå ut på linjen. Det var brist på lokomotiveldare och jag skulle få yrkesmässig lön om jag tog det jobbet. Det tyckte jag var bra för jag behövde pengar och mina föräldrar hade heller inget överflöd av den varan.

I industriskolan fick jag betala alla böcker och dessutom terminsavgift.

Så jag gick ut på trafiken istället den våren och sommaren och skulle sedan in på skolan igen på hösten för att få den tvååriga verkstadspraktik som erfordrades när jag sökt mej dit. Men då tog de inte in mej, för den ingenjören som var där han ville bråka med mej. Han tyckte att jag skulle gått tillbaka direkt från trafiken som lokeldare. Jag skulle ha anmält mej att komma tillbaka direkt efter mitt jobb i trafiken. Nu hade jag gått för länge i trafiken, men jag var tvungen att tjäna lite pengar, för jag hade ju bara lärlingslön i industriverkstaden.

Detta var 1937 och nu fick jag heller inte längre uppskov med min militärtjänstgöring så att jag kunde fortsätta i skolan. Jag kunde räkna med att när som helst bli inkallad, för det började bli oroligt nere i Europa. Hitler tog ju en bit av Tjeckoslovakien och det började osa hett. Men jag slapp åka in då. Detta var på hösten och jag skulle in i det militära till våren. Då sa min pappa att jag kunde få komma hem och göra iordning ett rum uppe på vinden i vår lägenhet. Så den vintern jobbade jag hemma på vinden och gjorde iordning ett rum ytterligare där. Det förde det goda med sig att jag nu för första gången fick ett eget rum.

Våren kom och nu var det dags att inställa sig i det militära.

Finsk militärtjänstgöring

Det var inte så roligt att komma in i det militära, för den finska exercisen var väldigt hård på den tiden. Det blev straffexercis för minsta orsak. Jag hade inte så mycket straffexercis, men ett par gånger hände några olyckliga omständigheter.

Vid ett tillfälle skulle det bli visitation i vårt logement och allt skulle vara i perfekt ordning. Jag kanske först skulle tala om att vi låg på kasernerna i Sveaborg i två månader och blev sedan förflyttade ut bland öarna. Det var på Sveaborg som denna episod inträffade, som säger hur hård tjänstgöringen var. Vi var förlagda 120 man i ett utrymme som var avsett för 50 man. När vi kom dit så var rummen nycabroleumtjärade och det torkade inte i första taget. Vi fick springa barfota på golven innan vi kunde hoppa i säng och efter en vecka var lakanen alldeles nedtjärade och svarta.

Det var många som blev sjuka där i denna trängsel, så vi blev förflyttade till en annan kasern som infanteriet hade.

Vi tillhörde kustartilleriet och tyckte synd om infanteristerna för att de alltid fick springa med sina gevär och kulsprutor, men de tyckte synd om oss för vi hade så väldigt sträng exercis.

Titt och tätt var det granskning och nu var det granskning av logement, skåp och sängar. Jag hade fått mitt skåp färdigt och godkänt av vår gruppchef och när jag var färdig fick jag och en kamrat gå in till kansliet och städa. Innan dess hade jag stängt min skåpdörr, men skåpen stod lite från väggen för även väggarna torkades. När vi var i kansliet kom det ett befäl och sa att nu var det dags för uppställning och granskning om några minuter. Alla stod uppställda när vi kom tillbaka och jag öppnade min skåpsdörr, men tittade väl inte så noga i det, för det var brått. Vi hade tre bälten, ett arbetsbälte, ett vardagsbälte och ett söndagsbälte. Vardagsbältet hade jag på mej och de båda övriga bältena skulle förvaras ihoprullade i skåpet med söndagsbältet på det andra. När skåpet hade ställts in mot väggen hade söndagsbältet tippat över det andra, så att det finska lejonet på spännet låg med huvudet nedåt och det såg jag inte när jag i brådska öppnade skåpet.

Där kom nu fänriken in och specialmästaren och hela baletten som ett annat läkarfölje och när de kom till mitt skåp så fick de se att det finska lejonet låg med huvudet nedåt. En aspirant var med i sällskapet, han gick i skolan men klarade sig inte, men han var en riktig sadist. Då sa fänriken att aspirant Andersson får ta Enberg upp i lärosalen och låta honom känna hur det känns att stå med huvudet nedåt efter inspektionen.

Vi fick gå upp i lärosalen i fjärde våningen, en stor tom sal där vi brukade ha föreläsningar och där fick jag göra gymnastik och stå med huvudet nedåt tills armarna inte höll längre utan jag sackade ihop. Då tog han en annan övning, det var björngång och dvärggång och alla möjliga rörelser där man fick gå knäsittande med krokiga knän och hålla geväret på 4,9 kg över huvudet med uppsträckta armar i vilken gång man än gick. Det var inte lätt och när man inte orkade längre så tog han en annan övning.

Det var en väldigt hård militärtjänst och när jag sedan hamnade på underofficersskolan så var där sjufalt hårdare, så man kan säga att dagens militärtjänst bara är en lek.

Batteribestrafning

Vår underofficersskola var förlagd till en större ö och där hade man ett exercisfält som förut varit en åker och där man sedan fyllt på ett lager sand. Men på höstarna när det regnade så blev det löst där och matjorden kom upp genom sanden. Nu hade det regnat i flera dagar och vi skulle ha exercis där, men befälet bestämde att vi skulle ha stridsutbildning i skogen istället.

Där var ju vått, men där var åtminstone rent. Efter en timmas övning hade vi paus och då samlade sig officerarna och hade någon sorts överläggning. Vi hann inte ens röka en cigarett, som vi brukade göra, innan det blev samling på vägen. Vi fick fimpa omedelbart och undrade naturligtvis vad det var frågan om, eftersom det var så bråttom.

Vi fick order att sätta på gasmaskerna och sedan bar det av med fullt språng till det uppblöta exercisfältet. Vi undrade naturligtvis vad orsaken var till att vi skulle behandlas så.

När vi kom fram till exercisfältet fick vi kasta oss på marken gång på gång. Det var så smetigt så man försökte hålla sig uppe med armarna för att inte kleta ner uniformen alltför mycket. Men detta såg befälet och då fick vi lägga oss på marken tills de hade kontrollerat att alla låg ordentligt platt på marken.

Det tog tid för vi var 120 man. Sedan fick vi hålla på och plaska där en timmes tid tills alla var helt nedsmetade och vi såg ut som lergubbar. Geväret var då också helt nedsmort.

Sedan blev det språng till kasernerna. När vi kom dit så kom det order på att om fem minuter så är det persedelgranskning! Hinner man göra ren uniformen på fem minuter?

Det var inget annat att göra än att ge sig ut på gården där det fanns stora kar som var fyllda med vatten. Vi hade inga duschar utan istället stora vattenkar. Vi fick ta av stövlarna och kläderna och skölja dem i de stora vattenkaren, vrida ur vattnet så gott sig göra lät och ställa upp för granskning med en väldig fart. Efter ytterligare fem minuter var det gevärsgranskning och då fick man ut till de stora karen igen och skölja av den värsta smörjan samt dra in loppet med vapenfett.

Sedan blev det uppställning igen för gevärsgranskning. Befälet tog fram sina fickknivar och strök utmed pipan och kolven. Där fanns naturligtvis smuts kvar och den klente de in i ansiktena på oss, så vi såg ut som krigsmålade indianer av all skiten. Sedan fick hela skolan kasernförbud och extra arbete med att städa matsalarna och kasernerna och vi kunde inte förstå vad det hela skulle gå ut på.

Till slut fick vi veta orsaken; det var en stor kille, en idrottsman, trestegshoppare och diskuskastare, som vägrat att lyda order. Man fick ibland order på att leda en grupp i stridsutbildningen, men det hade han vägrat. Denna ordervägran skulle nu hela förbandet straffas för.

Vi hade kommit in i april, men när skolorna slutade i juni kom det in en del studenter och ingenjörer som efter en kortare rekryttjänstgöring kom in på underofficersskolan och sedan direkt på officersskolan. Dessa hade sina fästmän och flickvänner i Helsingfors och de blev hårt drabbade av permissionsförbudet. För mej som bodde uppe i Österbotten hade det mindre betydelse.

I fjorton dagar var det ett enda bråkande och granskande, men sedan var det en officer som sa att enda sättet för oss att komma ur denna klämma var att hela batteriet gav ordervägraren ett kok stryk. Då skulle det bli slut på den kollektiva bestraffningen och förbandet kunde visa att de tog avstånd från uppstudsighet och olydnad.

Vi hade sedan ett möte och diskuterade vad vi skulle göra med killen som nu blivit degraderad till menig och sysselsattes med ständig potatisskalning. Vi beslöt att vi skulle ge honom ett kok stryk en fredagskväll efter bastun som då brukade förekomma. Vi tog fram åtta taburetter och satte mitt i gången i två rader, fyra på varje sida. Det blev ungefär två meter och så satte vi ett vått lakan på detta. När han sedan kom från bastun skulle vi ta honom. Men han anade nog att det var något i görningen, för han hoppade kvickt i säng med en gång. Man fick gå till sängs efter bastun om man så önskade.

Det blev ett streck i räkningen för oss och ett problem att få honom ur sängen. Ett fordrades åtta kraftiga killar för att få den starke och vältränade idrottsmannen ur sängen där han höll sig fast. Men vi fick ned honom på taburetterna, lade ett vått lakan över honom och sedan gick vi 60 man på vardera sidan och gav honom ett rapp med en läderrem. Han satt sedan inte på rumpan på nära en vecka. Men han blev snäll och gjorde sedan allt som man sade till honom. Underofficersskolan fick han gå igenom, men han blev aldrig befordrad till underofficer.

När vi äntligen skulle mucka så var det oroligt i Europa, för tyskarna hade gått in i Tjeckoslovakien och inte förrän sista dagen blev det klart att det blev uttryckning.

Lokeldare igen

Senare på hösten kom det finsk-ryska kriget, men jag hade redan då börjat på järnvägen igen som lokeldare, så jag slapp att bli inkallad. Jag var i stort behov av pengar och jag tjänade ju lite vid järnvägen. Skolan med verkstadspraktiken fick vänta så länge.

Det var hårt arbete att vara lokeldare under vinterkriget. Lite folk var vi och 30-40 grader kallt. Det var dragigt och hemskt på de här loken och dåligt med både mat och annat. Banorna blev bombade, samhällena blev bombade, mycket bränder och man fick hjälpa folk på många platser, för det var ju bara kvinnfolk och barn hemma. Männen var ju också på järnvägen eller ute i kriget. Man visste aldrig vilket tåg man skulle komma hem med, man kunde få order att fortsätta till stationer längre bort än vad som var vanligt. Jag var kvar vid järnvägen tills vinterkriget tog slut i mars 1940.

Till sjöss under krigstid

Efter vinterkriget träffade jag en gammal skolkamrat som frågade vad jag gjorde, om jag inte ville komma till sjöss, för de behövde en dagman. Jag gick då in till en gammal lärare vid yrkesskolan och resonerade med honom om hur jag skulle göra. Han tyckte att jag skulle göra som jag själv ville och det blev så att jag gick till sjöss på sommaren 1940, efter vinterkrigets slut.

Jag började på överste Nordströms rederi i Lovisa som dagman, vilket betyder att man reparerar. Sedan blev jag donkeyman och skötte pannorna och hade ansvaret för eldarna och kollämparna.

Det var ju stor krigsrisk, men det hann man inte tänka på när man var nere i maskinen. Där gick livet sin gilla gång och man hade ansvar för sina maskiner. Då tänkte man inte på att man kunde bli torpederad eller minsprängd. Men vi klarade oss och arbetet var roligt ibland och tråkigt ibland.

Denna båt hette Raimo-Ragnar, den var på 3000 ton och efter en tid så blev jag tredje maskinist på den. Jag hade ju inte full verkstadspraktik, men jag fick dispens och var kvar där till 1942-43. Lite över två år tror jag att det var. Vi gick mest på Holland och Tyskland, vi gick genom Kielkanalen och ut i Nordsjön. Där var engelsmännen och vaktade på oss. Vi fick köra med mörkläggnings, men vi hade ju tyska lotsar och gick i konvojer. En gång blev vi anfallna och båten före oss fick en fullträff, det var en dansk båt som bara försvann, men vi klarade oss.

Några andra båtar blev också skadade, men jag kommer inte ihåg vad den båten hette, som gick under. Det var väl stora risker, men vi hann inte tänka så mycket på dem.

En julförlisning

Dagen före julafton 1942 gick vi på grund. Vi gick från Kotka och skulle väl gå till Tyskland eller Holland och vi gick i en konvoj på åtta fartyg. Vi gick i en ny farled, för ryssarna hade minerat den gamla farleden. Marinen hade gjort en ny farled, men den var två fot grundare än den gamla. Enligt vad vi förstod så var den för grund för vår del, men kommandörkapten som gjort farleden och lotsen var ombord, och ändå körde vi på grund. Vi gick på 18 fot och farleden var på 16 fot, så det kunde ju inte gå.

Strax efter att jag gått på vakten kl 12. Så kändes det som om man åkt cykel på en väg som var belagd med knackesten och sedan stannade vi. Vi hade full propplast både under och över däck. Vi satt där hela dagen före julafton och visste inte hur vi skulle komma loss. Vi var för många man på båten, men hade bara att vänta på order, för det var ju militärerna och redaren som bestämde. Vi tog in vatten så det gällde att få ut det och så skulle vi börja att lossa däckslasten för att bli lättare. Det var ett ruskigt väder, kallt var det och hårt blåste det, så allt blev nedisat. Det yrde och stänkte och så frös vattnet till is.

På julafton hade de samlat ihop en massa matrosar på gatorna i Helsingfors. Vi låg någonstans mellan Kotka och Helsingfors och det kom en liten båt från Sjöfartsverket med en massa matrosar som var fulla och galna och i bakrus. I blåsten hade de också blivit sjösjuka, och nu skulle de hjälpa oss att lasta av däckslasten så båten kunde flyta upp.

Men det blev ingenting med det, de var livrädda att båten skulle sjunka för däckets låg jämsides med vattnet. Matroserna spydde av både sjösjuka och fyllesjuka så vi fick ingen hjälp av dem.

Sedan var det några som fick för sig att båten skulle sjunka. Kaptenen hade samlat ihop sina papper och andra viktiga saker i en livbåt, så att han skulle rädda viktiga papper, loggböcker och sådant. När livbåten skulle sjösättas så var det någon som kapade linorna så att båten for med aktern före i vattnet och allt som var i den for i sjön och livbåten miste vi också.

Det går ju inte att kapa en del linor på en livbåt, den ska ju firas ned med alla linorna samtidigt för att kunna sjösättas. Nu hade man mist alla pappren och kaptenen var så arg så han hoppade jämfotes.

På julaftons kväll stod maten på bordet, så det var bara att ta för sig och äta så mycket man orkade. Men det var inte så roligt och man hade ingen matlust heller.

Klockan halv åtta på kvällen fick man lämna båten, för den bara sjönk allt mera. Kaptenen, första och andre styrmannen, andre maskinisten och jag skulle stanna kvar, de andra fick hoppa i den andra båten och ge sig iväg. Vi som var kvar skulle försöka länsa ur så mycket vatten som gick. Vi hade en bensindriven pump som vi höll igång. Men vid halv 10-tiden så lämnade vi alla båten, för den sjönk bara mer och mer.

De kom efter oss med en båt, men det var svårt att komma över i den för sjön gick så hög så man fick parera hoppen väldigt noga och halt och besvärligt var det. Men vi kom väl ombord och båten var nu lämnad allena utan någon kvar av besättningen.

Sedan vid 12-tiden på natten kom de och purrade mej och frågade mej om jag ville följa med ut till båten igen. Jag var bra att ro och de ville ha bra roddare, det var kaptenen, timmermannen och jag. Så var det kanske båtsman också, som var med, jag minns inte så noga. Då sa andremaskinisten till mej: ”Försök att ta med dej en flaska brännvin, det är ju jul och kallt och besvärligt.” Men brännvinet var ju inlåst när vi gick utmed kusten, för tullen hade förseglat skåpen. ”Om det går så skall jag ta med mej en flaska” sa jag.

När vi kom ut till båten så hade pumpen stannat, bensinen var slut så jag fyllde i 40 liter bensin och startade på nytt. Så tänkte jag gå in i salongen och ta mej in i ett skåp där och få tag i en flaska brännvin. Det gick bara att gå på ena sidan i salongen, för båten hade slagsida och den andra sidan stod under vatten. Men precis som jag skulle gå fram till skåpet, så kommer skepparen och säger: ”Nej Enberg, nu går vi härifrån, båten håller på att sjunka mer och mer, så det är inget att göra åt den.”

Så jag fick ingen chans att ta med mej något brännvin. Hade jag varit riktigt fräck så skulle jag sagt till skepparen, att vi tar väl var sin flaska sprit härifrån. Han hade nog inte satt sig emot det, för han drack själv rätt friskt ibland, men det blev inte så.

Redan kl 11 på kvällen så sprängdes luckorna på båten och det flög upp en väldig massa props och på morronen därpå såg man bara masttopparna av båten. Sedan blev vi förda in till Helsingfors och det var helg och Juldag. Ingen hade några pengar och bankerna var stängda, men jag hade bekanta i stan och av dem fick jag låna lite pengar åt mej och andremaskinisten så att vi kunde åka hem. Vi bodde i Vasa bägge två. Han hade sin fru i Vasa, hon var därifrån, och själv var han från södra Finland.

På nya båtar

Vi var sedan hemma över Jul och Nyår och fick därefter order att vi skulle ha en ny båt och hamnade då på den där Immo-Ragnar, ett systerfartyg till det som hade förlist. Det gick väl bra men jag stannade inte så länge där, för efter ett halvår så mönstrade jag av. Jag trivdes inte även om jag hade en del gamla vänner där. Jag kom lite i strid med maskinchefen också, för han var lite tyken och tråkig. När vi kom till Vasa så mönstrade jag av där.

Jag var hemma en vecka eller fjorton dar och hade som lite semester och det var inte så lätt att få jobb på sjöfarten heller. Många båtar var sänkta och en del var upplagda för att de inte fick några frakter.

Sedan åkte jag ned till Åbo och fick hyra på en liten båt där, men den gick till Norge, den var bara på 600 ton och jag fick resa till Narvik och mönstra på där. Färden gick från Åbo över Stockholm och Storlien till Narvik. Jag tyckte det skulle vara roligt att komma till Norge och se hur tyskarna hade det där. Båten som jag tog hyra på gick för tyskarna, det var en general Speer som var chef för det tyska arbetskommandot.

Vi körde trävirke och tjära och plåt och allt möjligt till tyskarna som byggde baracker däruppe i Nordnorge. Vi var rätt fria och mat hade vi alltid, om inte kött så hade vi färsk fisk.

Vi ankrade i fjordarna, fiskade, hade kräftsquivor och drack brännvin och åt torsklever och rom. Kaptenen ordnade till det och sa att nu skall vi ha kräftsquiva och då blev det fest på kvällen, kockarna tillredde den färska fisken och det var riktigt gott.

Där var jag ett halvår, men det var inte alltid så roligt, för engelsmännen härjade mycket på den norska kusten.

En rolig episod från den tiden kommer jag ihåg och det var nog från midsommaren 1944. Vi låg för ankar i en liten fjord vid Tommenäs, långt norrut. Då bestämde båtsman och kockan och mässflickan att vi skulle sticka iland där och gå upp på fjället och slå snögubbar. Vi skulle se Lofoten till ljuset av midnattssolen och så skulle vi ta med oss en flaska rom. Vi gick iland på första bästa plats och så började vi klättra uppför fjället. Vi borde nog ha aktat oss lite mer, för vi var oerfarna och vi klättrade och klättrade och det blev allt svårare och svårare. Men det fanns ingen återvändo, för det gick inte att gå nedåt, man visste inte var man skulle sätta foten, så det var bara att fortsätta uppåt.

Vi for iland vid halv 8-tiden och vi tänkte att vi skulle ta oss upp på ett par timmar, men vi kom inte upp förrän långt efter kl. 12 på natten. Då frös vi som bara den och vi samlade ihop lite ris för att tända en brasa och så kastade vi några snöbollar. Vi tände brasan och det började ryka. Men efter en stund började det vira kulor omkring oss: ”tjii-tjii” sa det i luften. Tyskarna sköt på oss för de trodde väl att det var några som gav signaler till engelsmännen. Vi hade inte alls tänkt oss att något sådant skulle hända.

Vi slängde snö på elden och såg oss om efter en annan väg att komma ner på. Vi fann en väg som inte var så brant, det var en grässlänt och på den kanade vi ned på 10 minuter. Flickornas trosor blev så gröna, för de åkte också på baken nedför grässlutningen. Så det var först när vi kommit ombord på båten som vi kunde dricka den där groggen som vi hade tänkt att dricka på fjället. Det var ju inget särskilt men en rolig upplevelse var det i alla fall.

Vi fick order att gå efter salt som skulle till Sverige och då blev vi glada och tänkte att vi skulle kunna köpa lite kläder och lite annan mat än den vi fick på båten. I Norge fanns ingenting att köpa, bara fisk. Vi var i Lûbeck och lastade salt och därefter gick vi till Örnköldsvik med den lasten. Där sålde mässflickan och jag 200 kg sill, vi hade tre fat fin islandssill ihop, som vi hade skaffat i Norge och den sålde vi till en skeppshandlare. Här var de liksom galna efter sill, öppnade tunnan och började äta direkt ur den. Så efterlängtdad var den fina salta sillen här. Vi skaffade oss lite nya kläder och andra saker också, soletter var en ersättning för socker och sådant som vi inte kunnat få tag på förut.

Sedan for vi till Åbo och till en annan plats där vi väntade i fjorton dar, tror jag. Det var ont om laster, men ett tu tre fick vi order på att fara till Uleåborg och evakuera råg från Uleåborgs kvarn. Då höll tyskarna på att evakueras bort därifrån, de skulle försvinna därifrån. När vi kom dit stod de och kastade champagneflaskor i båtförarna och konjak och rom och alla möjliga spritvaror, så hela hamnen luktade brännvin. Då sa jag att antingen kommer vi för sent eller också lite för tidigt, man ska vara där i sista ögonblicket när sådant händer. Det visade sig att vi kom lite för tidigt.

Vi kom sedan till Vasa Ångkvarn och lossade rågen och då kom den andra båten dit också. Vi låg där sida vid sida och lossade. Den skulle sedan till Tyskland med tyskarnas varor, men skulle de ha kommit dit så var det risk att de blivit internerade. De hade tyska militärer ombord och det ordnades en skiva i salongen.

Tyskarna fick inte ta med sig sina vapen in i salongen där de åt och drack, utan hänga dem i gången utanför. Sedan, ett tu tre, hade båtchefen och manskapet tagit över alla vapnen och gick in i salongen och kommenderade: "Hands up". Tyskarna kördes ned i kolboxarna och fördes in till Vasa där de blev internerade. Tack vare den lyckade kuppen fick man tag i en massa fina saker som tyskarna annars skulle tagit med sig till Tyskland.

Expedition "Polar Express"

Vi låg i Vasa i tre-fyra dagar och fick sedan order att fara till Kaskö, en bit söder om Vasa. Men vi fick inte gå in i hamnen, utan fick stanna ute vid kusten bakom några öar. Det hela verkade mycket mystiskt. Senare på kvällen kom en motorbåt med en del militärer som pratade med skepparen och sedan for de iväg igen. Fram på natten kom ca. 450 flyktingar ombord och vi undrade vad det nu skulle bli av. Det var flera båtar som kom med folk och bland dessa var ett par killar från Vasa som jag pratade med, men de ville inte säga mycket.

Så mycket fick jag veta som att de hade varit rapportörer för finnarna bakom de ryska linjerna och att de tillhörde underrättelsetjänsten.

Det kom ombord en massa lådor med papper som skulle föras bort från Finland. Vi fick senare veta att denna expedition kallades "Polar Express". Den var mycket hemlig och det var många höga personer som stod bakom, både överstar och generaler var med och de hade sina fruar, fästmän och barn med.

Sedan for vi till Härnösand och där gick alla iland. Men lådorna med alla papperen körde vi lite längre norrut, till ett militärförråd i bergen. Jag vet inte precis var det var, men där gick vaktpersonal med hundar och lådorna blev förda in i berget där.

Om de här lådorna har det varit ett väldigt skriverseri, även i Sverige, om hur de har försvunnit. De skulle senare blivit förda till Stockholm, till någon källare eller magasin, men ett tu tre var de försvunna. Det är många som frågat efter dem, men jag vet inte vart de tog vägen. Det verkar som inte heller myndigheterna vet det eller vem som hade ansvaret för dem.

Bland flyktingarna på båten var president Kallios förre adjutant, överste Paasonen, han är numera bosatt i Spanien och har en stor vinodling där. Även andra högre personligheter var med, som hade fina titlar och höga utmärkelser, både tyska och finska "Vita Rosor", Örnkor och alla möjliga ordnar och medaljer fanns med, så de måste ha varit väldigt högt uppsatta.

Flykting i Sverige

Strax innan vi skulle gå ifrån militärfortet sa jag till min maskinchef att jag tror att jag sticker iväg här. Han svarade att om han varit ogift så skulle han nog gjort det också, men nu var han gift och hade sin familj i Åbo. Vi var rädda för att ryssarna skulle ha fått veta att vi varit med om den här transporten. Då kunde det tänkas att vi skulle råka ut för förhör och kanske till och med bli förda till Ryssland. Jag tänkte att lika väl som alla dessa lämnar Finland, så kan jag också göra detsamma.

Jag sa till maskinchefen: ”skall du dra stegen ombord när jag har stuckit?” Jag lade ut en stega från aktern till kajen just när vakten hade gått förbi med hunden. Det regnade den kvällen så det öste ned och jag stack ut på kajen och rätt upp i bergen. Det var halt och klenigt, vått och mörkt och jag hade mina bästa kläder på mej. Jag hade packat ned alla mina saker i en stor sjömanssäck och lämnat in i mässflickans hytt. Hon hade lovat att lämna dem till min familj i Vasa och det gjorde hon också.

Jag hade bara en liten handväska med mej och när jag kom upp på berget och tittade ned, så såg jag att maskinchefen drog in stegen. Trött var jag och regna gjorde det så jag kröp in under en stor gran och somnade. Fram på morronsidan vaknade jag medan det ännu var lite skumt. Så jag började gå rakt västerut, för jag tänkte att det måste väl finnas en väg någonstans. Jag räknade med att jag gått iland på en udde och att det måste gå en väg till kajen som jag kom ifrån.

Jag fick se två gubbar som kom efter en väg och då kröp jag ned p marken bland en massa stora stenar som fanns på gårdet och de gick förbi utan att se mej. Nu trodde jag säkert att båten hade gått, så jag gick efter de två gubbarna för att se vart de tog vägen. När de gått en bit så stannade de vid en större väg och där väntade en bil. Jag gick fram och hälsade och det visade sig att det var poliskommissarien i Härnösand och en annan person. Då sa kommissarien: ”Detta måste väl vara Enberg som stuckit från båten?” ”Ja, det är det” sa jag. Maskinchefen måste ju ha talat om för skepparen att jag hade stuckit och sedan hade det blivit rapporterat för polisen. De hade inte hittat mej, de visste inte var jag gått iland och båten fick fara utan mej.

Så jag fick följa med kommissarien till Härnösand och blev inkvarterad med de andra finnarna. Men jag förstod snart att jag inte riktigt hörde till dem, för varje gång jag kom till dem när de stod och pratade, så blev det moltyst. De fick också 10 kronor i veckan i fickpengar, men jag fick ingenting, jag hörde inte till dem.

Kommissarien kom till förläggningen emellanåt och då talade jag om att de andra fick fickpengar, men att jag ingenting fick. ”Det skall Enberg ha också” sa han. Sedan fick jag veckopeng också, men av svenska staten genom polisens försorg, så det var en helt annan sak.

Efterhand försvann de andra flyktingarna och jag blev förflyttad till Frälsningsarmén och fick bo i ett litet rum i en källare. Det var nog tre små rum där nere och riktigt gemytligt. I de övriga rummen bodde en kapten och en styrman ur en sjömansbesättning och de var estländare och lettländare. Vi blev riktigt goda vänner och jag lärde mej en del estniska.

Arbetsökande

Detta var år 1945, kriget var slut och det var metallarbetarstrejk i Sverige. Så det gick inte att få något jobb i mitt yrke, det enda som arbetsförmedlingen hade var skogsarbete och det kunde jag inte ta för det var jag inte alls van vid. Men estländarna försvann också, de blev målare på Götaverken och jag var ensam kvar. Det fick jag inte veta då, men långt senare träffade jag dem därnere. Men jag tänkte att det här går inte, alla försvinner och jag är ensam kvar, vad ska det bli av mej. Jag gick till arbetsförmedlingen och när jag kom dit så var poliskommissarien där, alldeles oförutsett. Han hälsade och frågade hur det kom sig att jag var ensam kvar när alla de andra var väck. ”Vad har arbetsförmedlingen för jobb?” sa jag till tanten som satt där. ”Vi har bara skogen” svarade hon. Men jag trodde inte att alla dessa flyktingar hade blivit skogsarbetare och jag bad henne slå upp boken över alla flyktingarna. Då visade det sig att mitt namn var överstruket med rödpenna, jag hade gett mej iväg för länge sedan, jag fanns inte kvar.

Kommissarien tyckte det var väldigt konstigt att mitt namn var struket när jag ännu fanns kvar och tanten på förmedlingen började mumla något om att det var ett misstag och att de bara hade skogsarbete att anvisa.

Då sa jag att jag kanske kunde skaffa mej ett jobb själv om jag fick låna telefonen eller om hon ringde upp Nils P Lund AB i Malmö. Jag hade hört att de var finlandsvänliga i detta företag, så jag tänkte göra ett försök. Tantens ringde upp Malmöföretaget och jag fick tala med någon i ledningen och frågade efter arbete. ”Jaja men” fick jag till svar, ”du får börja i Falköping med en gång, res dit och anmäl dig för den och den.” Jag bad dem säga det till arbetsförmedlingen, de fick bekräftelse på saken och svarade att då skickar vi dit Enberg då.

När tanten lagt på luren sa kommissarien: ”Det är väl fan så konstigt, här kommer han som flykting och här sitter ni som arbetsförmedlare och så kommer flyktingen hit och ordnar ett jobb själv.” ”Han bara ringer ett telefonsamtal och ordnar ett jobb direkt och ni kan inte ordna ett jobb fast ni sitter här månad efter månad.” ”Det är bra, Enberg” sa han och han var riktigt förbannad.

Jobb i Sverige

Jag reste ner till Falköping och där jobbade jag i ett år. Det var visserligen grovarbete, men det var trevliga gubbar att jobba ihop med och sedan blev jag rörläggare, när vi började lägga rör till reningsverket från det här sanatoriet.

Rörläggaren sa att han hade så mycket jobb så han hann inte vara där. Jag hade förut hjälpt honom och han sa åt mej att jag kunde överta jobbet när vi lagt de första rören och så sa han att han skulle komma och kontrollera emellanåt. Jag övertog rörläggjarjobbet och va lade 1000 m ledning.

Jag glömde en episod där i Härnösand. Jag hade ett tillfälligt jobb på vanförestalten, som jag fick genom maskinisten där som hette Andersson. Han talade om att de skulle komma och sätta in en ny röntgenapparat och att jag kunde få hjälpa till med det. Det skulle komma en ingenjör från Stockholm och jag kanske kunde få bli hjälpare åt honom.

Jag fick jobbet och det var en mycket fin kille som kom. Vi arbetade bra tillsammans och han tyckte att jag skulle bli resemontör åt Siemens i Stockholm och han lovade mej att skaffa det jobbet. Monteringen här var ju inte riktigt mitt område, men jag gjorde det mindre viktiga och så översatte jag tyska ritningar åt honom, för på den tiden kunde jag tyska rätt bra.

Senare fick jag brev från honom att jag var anställd på Siemens i Stockholm, men mitt dumma nöt skrev till myndigheterna och begärde uppehållstillstånd i Stockholm och det fick jag inte. Jag skulle rest dit och tagit jobbet och sedan gått till myndigheterna och sagt att jag hade både jobb och bostad där, då hade det gått mycket bra.

Men nu fick jag inget tillstånd och så gick jag miste om jobbet.

Till Göteborg

Men av skadan blir man vis. Det var ju förbjudet att resa till Göteborg också, precis som till Stockholm, men dit reste jag och där har jag varit ända sen dess.

I Göteborg fick jag så småningom arbete på Götaverken efter många om och men. Det var en krigskontrollerad arbetsplats och utlänningar fick inte vara på sådana. Det sa de inte på Götaverkens egen arbetsförmedling, de sa bara att de inte hade några jobb. Då bad jag att få tala med en ingenjör, jag kommer nu inte ihåg vad han hette, men jag hade fått uppgift om att han var finlandsvänlig. En springgrabb kom efter mej och förde mej till den där ingenjören och han lovade mej att jag skulle få börja jobba på den nya motorverkstaden. Där gjordes de nya motorerna och det var ingen reparationsverkstad.

När jag kom till min nya arbetsplats fick jag besked om att jag skulle återkomma om ett par dagar. När jag då återkom så sa de att det går inte för mej att få det jobbet nu, för det var krigskontrollerad arbetsplats, men de bad mej återkomma om en månad, för då trodde de att den paragrafen skulle vara borta.

Då lyckades jag få anställning som månadskarl på Lysekils Havsbad och det var mycket angenämt och bra. Jag hade bostad och god mat och både öl och sup till maten. Det var trevliga flickor och servitriser och man hade härliga fina bad. Det var ett trevligt jobb.

När jag sedan kom tillbaka till Göteborg så fick jag arbete på Göta verken. Men då hamnade jag på reparationsvarvet i reparationsavdelningen och där var jag sedan i två år- I en mellanperiod gick jag ut med en ny båt som var byggd på Götaverken och hette Trolleholm. På den var jag ett halvår, för jag hade inte riktigt full verkstadspraktik.

För att få segla på en svensk båt på den tiden måste man ha tillåtelse från den allierade kontrollkommissionen, så att man inte var nazist. Men själva hade de lagt rabarber på alla nazister och fraktat dem över till Amerika, England och Ryssland och använde sig av dem där. I Sverige måste en enkel sjöman ha sådana starka intyg för att få segla på en båt.

Då jag arbetat på Götaverken i ett och ett halvt år hade jag samtidigt läst navigation på nytt, för de ville inte godkänna mina finska papper och skolor. Jag måste lära svenska och ha ett godkänt betyg i svenska och matematik. Jag tyckte också att jag behövde komma ut i verkstadspraktik, för i Sverige var det mest motorfartyg och i Finland var det mest ångfartyg.

Men det var svårt för jag hade inga pengar och det måste man ju ha också. Då läste jag på nätterna och jobbade på dagarna, steg upp halv sex på morron och höll på till fyra. När man sedan kommit hem, tvättat sig och bytt om så var klockan närmre sex och klockan sex började navigationsskolan.

Där höll man på till nio-halv tio och sedan fick man läsa hemma till efter midnatt. Och inga bidrag fick jag, varken från den ena eller den andra. Jag gick en gång till Frälsningsarmén för att få överdragskläder, men de tyckte att jag var alldeles för fin för att de skulle kunna ge mig några sådana. Då frågade jag dem om de tyckte att jag skulle gå i de bästa kläderna till varvet och sedan ha dem på söndagarna igen? Men det gick inte och jag fick gå därifrån med oförrättat ärende.

När jag gick från Frälsningsarmén så gick jag nere på Postgatan och Magasinsgatan och funderade på hur jag skulle kunna ordna min matfråga, jag var ju tvungen att ha någonting att äta. Där nere på Postgatan såg jag en gubbe som hade en handduk innanför livremmen och stod och rökte i en dörr. Jag frågade honom om han ägde stället och han svarade att det gjorde han. Jag frågade om han hade några arbetare i maten, och det hade han och då frågade jag om jag kunde få börja äta hos honom.

Han bad mej komma med in och snacka lite och han bjöd på kaffe och en bulle. Jag skulle få börja äta hos honom och så skulle jag få med mej några smörgåsar som jag kunde ta med till jobbet. Jag berättade att jag varit hos Frälsningsarmén och försökt få pengar till en overall, men att de tyckte att jag var så fint klädd, så jag kunde inte få något av dem.

Jag sa att jag var tvungen att skaffa arbetskläder och ett par skor, för jag tyckte inte att jag kunde ha mina bästa skor på jobbet. Han frågade mej hur mycket jag skulle behöva. Jag sa att jag skulle väl behöva 50 kr, för ett par arbets skor kostade på den tiden omkring 23 kr och en overall gick väl på omkring 20 kr. så det blev i det närmaste 50 kr. Jag fick låna 50 kr av honom och jag erbjöd honom mitt pass som säkerhet. Men han svarade att det kunde jag behöva själv om polisen skulle vilja se det och kontrollera vem jag var.

Han var hygglig, gubben Karlberg, och jag åt hos honom i två år och flera gånger lånade jag pengar av honom, för jag hade inte så mycket i lön. På den tiden var inte timlönen högre än 75 öre i timmen och när jag slutade så hade jag 1:10 och de äldsta gubbarna hade 1:25.

Detta var åren 1945, 1946 och 1947. Jag var där i flera omgångar och jag for ut på sjön emellanåt.

Min bostad hade jag uppe på Kvarnberget hos en fröken Andell, som var kassörska i Frihamnen. Jag tror att jag betalade 80 kr i månaden.

Hyran skulle ju betalas i förskott, men jag tror att jag fick betala i efterskott tills jag fick råd att betala i förskott.

Till sjöss

Jag började navigationsskolan vid den tiden också för att jag skulle få segla som maskinist och det fick jag också sedan, men jag hade inga pengar så att jag kunde fortsätta skolan. Det fordras ju pengar till både husrum, mat och lite kläder, så det gick inte. Jag fick istället fortsätta att segla när jag fick mina papper från Kommerskollegium.

Först var jag på Svenska Amerika-Mexico linjen, på båten Trolleholm som jag förut varit på. Där var jag också i olika omgångar och sedan blev jag utlånad till Svenska Orientlinjen och där var jag också ett par år. De gick på Medelhavet och Främre Orienten och så gick vi ned till Sydamerika och tillbaka till Medelhavet igen. Det var rätt långa resor, men det var intressant och trevligt, allt gick bra och trevliga kamrater hade man. Men båten, Boreland, var inte något vidare, den var gammal och hade en dubbelverkande maskin, där den ena cylindern var placerad över den andra, Kolvarna var långa, så det blev explosion både där uppe och där nere, på så sätt var den dubbelverkande. Den var rätt komplicerad och tråkig att jobba med.

Sedan kom jag tillbaka till Amerikalinjen och skulle vänta på en båt som hette Erholm, den skulle komma in på kvällen. Det var 1951 och jag hade träffat Svea på en dans på Gillet i Mölndal medan jag gick och väntade på båten. Då bodde jag hos ett par bekanta, Eklunds i Gårda. Jag ringde till tullen och lotsarna flera gånger och frågade om båten kommit in. Sista gången jag ringde var klockan halv ett på natten och då svarade de att den ännu inte kommit och att den troligen inte skulle komma förrän morronen därpå. Då tänkte jag att jag får väl sova, men jag hade varit dum som inte frågat vad lotsen hette som jag fått uppgifterna ifrån.

Jag sov i godan ro och när jag sedan ringde vid åtta-halv niotiden så svarade de på kontoret att båten både hade kommit in och avgått igen. De undrade var sjutton jag hade hållit hus och jag talade om att jag ringt sent på natten. På deras fråga vad lotsen hette som lämnat upplysningarna kunde jag tyvärr inte svara, för jag hade inte frågat efter namnet.

Istället fick jag nu från kontoret löfte om att resa ned till Landskrona och övervaka ett nybygge på Landskronavarvet.

Dit reste jag sedan och var där tills båten Borgholm var färdig. Där träffade jag bland andra Alvar Jorpes, som sedan blev min goda vän i alla dessa år. Vi seglade sedan ihop på Borgholm på de stora sjöarna i Nordamerika och Kanada och Lawrencefloden och alla de sjöar som ingick i detta system, genom en massa slussar.

Den båten hade inga slingerkölar, sådana kölar som båtarna brukade ha på sidorna för att båten inte skulle rulla så mycket i sjögång. Men dessa kölar tog ett visst utrymme på sidorna och det var precis att vi gick igenom en massa slussar. Där var jag ett år och sedan kom jag tillbaka till Amerikalinjen och Trolleholm igen.

Efter en tid ringde Alvar Jorpes till mej och frågade om jag kände till Trolleholm, för rederiet ville att han skulle komma till den båten som förste maskinist. ”Ja, kom du hit, så skall vi nog klara av alltihop” sa jag. Han kom och det gick fint på alla sätt och vi hade det bra och roligt där ända tills i slutet av 1954. Då for Alvar därifrån för att övervaka bygget av den nya Gripsholm i Italien.

Då fick Trolleholm gå in på varv för att bli ändrad till tjockoljedrift, för det var billigare olja. Det sattes in stora separatorer och det blev trångt och besvärligt, för båten var inte byggd för sådan olja. Det blev så trångt att man fick krypa överallt och det var inte alls så trevligt sedan.

Under tiden hade Svea och jag gift oss, det var 1953, och jag tyckte att jag ville iland. Det blev inget bra familjeliv att flyga och flänga fram och tillbaka på olika resor. Jag trivdes inte så bra med sjölivet längre.

Jag går iland

När jag kom och sade upp mej på bolaget så blev de arga och frågade varför jag slutade, för de hade tänkt sig att jag nu skulle få bli förste maskinist. ”Det skulle ni ha tänkt på långt innan” sa jag. Jag hade ju varit där så pass länge, så att de kunde tänkt på det långt tidigare, det var så lagom att komma med det nu.

Nu fick de skriftligt på att jag önskade sluta, jag slutade och det har jag aldrig ångrat på. Nu är det också slut med hela Broströms-rederiet, det finns ingenting kvar.

Sedan började jag på en liten verkstad som hette Ferro-Mekano i Mölndal, det var en kille som rådde mej att söka dit. Jag fick jobb som filare, men jag filade inte så mycket utan fick istället lära mej sköta kugghjulsautomater av en italienare. Det var fråga om fräsning i dessa maskiner. Detta gjorde jag sedan i de nästan 14 år som jag var där. Samtidigt blev jag montör, för när man fräste kugghjul så kunde det dröja både fem och sex timmar mellan varje gång man hade något större arbete med automaterna. Man behövde bara se till dem emellanåt och då kunde man jobba med något annat under tiden.

Men så såldes firman och det byggdes en ny fabrik med fina lokaler, Förut hade det varit gamla och dåliga lokaler. Sedan såldes rörelsen igen till en dansk, Christiansen hette han, men han ville ha utfört mera tempobetonade jobb, som jag inte tyckte så mycket om. Nu blev det ingen montering längre, utan bara tempoarbeten, så jag började se mej om efter annat arbete.

Det var väl omkring 1965-67 och jag var redan så pass gammal att det inte var så lätt att få nytt jobb. Det var många som jag talade vid, de verkade vara intresserade av mej, men de sade: "Ok, vi skall ringa senare." De skulle ringa besked senare, men det kom aldrig några besked, så jag förstod att de tyckte att jag var för gammal.

Men så fick jag höra av en kamrat som förut jobbat på Ferro och nu jobbade på Mjölkcatedralen, att det var en i verkstaden där som skulle gå i pension, och han rådde mej att söka det jobbet. Jag var där och hörde mej för och blev antagen som reparatör i verkstaden. Där var mycket jobb med luftautomatik och annan automatik. Jag trivdes rätt så bra, men det var rätt så hett emellanåt. Jag blev också en sån där "kastgubbe" som de kastade från det ena jobbet till det andra. Naturligtvis beroende på att jag kunde lite av varje.

Det var roligt och man fick vara med om många nyheter som kom fram i mjölkproduktionen. Ändå var det mycket gammaldags och tungarbetat för att vara i denna moderna tid. På många områden var det mycket primitivt. De sista åren, i börja av 1980-talet, så moderniserade de lite grann, både när det gäller verktyg och förråd.

I smörhallen var det väldigt svårt med de stora kärnorna, de var höga och svåra att jobba med. Det fanns inga taljor så att man kunde lyfta dem, utan man fick lyfta för hand och med hjälp av domkrafter.

När man skulle byta kullager eller axlar var det tungt och jag knäckte till ryggen en gång vid ett sådant arbete.

En gång var jag uppe på kontoret, jag blev visst ditkallad för jag hade varit sjuk. De frågade vad jag tyckte de skulle göra åt de svåra arbetsmomenten och jag svarade att de borde sätta upp en balk i taket och så ha taljor till centrum av kärnorna, så att man kunde lyfta dem vid behov. Det var ju så halt och vått och smörjigt, så det var lätt att halka när man skulle göra reparationer där.

Men de tyckte att det skulle bli oestetiskt med en balk i taket, det skulle bli fult i taket. Jag svarade att det inte var vackert att gå omkring med en sjuk rygg heller. Det blev ingen ändring den gången, men när jag var där och hälsade på efter det jag gått i pension, så hade de i alla fall satt upp en balk i taket, men det dröjde. Det blir inte alls fult om man målar balken och taljorna vita. Det hade vi på båtarna och när de målades i samma färg som omgivningen så syntes de knappast.

Så det blev förnyat och en del saker förbättrades. Det blev olika arbetsgrupper och arbetsfördelningen blev annorlunda. Kontoren kom lite närmare produktionen och det kom nya gubbar som rationaliserade, så att det blev lättare att komma i kontakt med ledningen för den enskilde jobbaren. Det underliga var att det gick en del gubbar i pension efter hand men det togs aldrig in några nya i deras ställe, och då blev det ju större press på dem som var kvar.

Jag jobbade mest med pumpar och motorer, bytte lager och kolade igen dem. En gång hade jag en pryoelev hos mej och jag frågade honom om han skulle kunna tänka sig ett sådant här jobb. Men han svarade att det aldrig skulle falla honom in. På min fråga om vem som skulle göra detta arbete svarade han att han i alla fall inte skulle syssla med sådant.

Nu står verkstaden tom. När jag gick i pension 1981 blev det aldrig någon ny intagen i mitt ställe. När jag sedan varit där och hälsat på, har jag sett att de rationaliserat, så att reparationsarbetet utförs på platsen. Då har reparatören med sig en kärra med alla de verktyg som han kan behöva. Denna verktygsutrustning är förvarad i en hopfällbar anordning, en liten låda som fälls upp vid behov. Ofta byter man bara ut den del som är sönder i stället för att göra en mera omfattande reparation på den skadade maskinen. Men det är inte alltid lätt att byta ut en del som är ansluten till en massa ledningar som det kanske är mjölk i.

Jag hörde också att vissa reparationer lämnas bort till andra verkstäder som legoarbete.

Datan har också kommit mer och mer och nu har hela förrådet lagts på data, så om datorn går sönder eller det inträffar ett strömavbrott, så kan det ta väldigt lång tid innan man från förrådet kan få fram de saker som man behöver. Detta tycker jag inte är bra och det kan medföra stora svårigheter i vissa lägen.

Prästakvarnen

På mjölkcentarlen var jag ju tills jag blev pensionär och så har vi ju haft vårt kära "Tjoffatorp" där Svea och jag har lagt ned mycket arbete. Det var väl 1957 som jag bad svärfar att vi skulle få köpa en tomt. Det skulle vi väl få, men så visade han oss på det här stället som då var till salu. Man skulle lägga in anbud på Prästakvarnen och den som lade in högsta anbudet fick stället.

Man fick ju då i alla fall ett hus, en brunn och en stor ladugård som man kunde renovera lite efter hand. Stället låg ju mycket naturskönt, det var nära till vägen och det var bra på många sätt. Huset hade stått obebott i flera år, men taket var helt så det hade inte läckt in. Men golvbjälkarna var dåliga och golvet lite snett, så det blev mycket arbete. Vi hade ju också byggt till den här köksavdelningen med badrum och andra utrymmen, så det har varit ett fantastiskt jobb.

Det har varit roligt, men besvärligt också ibland, för man har många gånger fått arbeta mera än man borde gjort för hälsans skull. Men vi trivs väldigt bra här, för här är vackert. Vi har kvarnen och ån och fallena och det är verkligen fint. Jag är född vid kusten och har varit på sjön mycket, men jag längtar inte alls dit. Jag har blivit så hemvan och trivs så bra här.

Vi håller på ännu så mycket vi orkar, man börjar ju bli gammal och orkar inte så mycket, men det spritter allt i kroppen ibland, man vill sätta fart på en hel del och man försöker göra vad man kan. Jag har lite besvär med kärlkramp, särskilt när det är kallt och dåligt väder. Men Svea hjälper till väldigt bra med många arbeten även ute på tomten. Hon klipper gräsmattan, sköter trädgårdslandet och är inte rädd för att hugga i när det behövs. Innan hon gick i pension så jobbade hon i alla år som tillskärerska på olika konfektionsindustrier.

Silversmide

Silversmide har varit min stora hobby ända sedan i slutet på 1950-talet. Det är ett väldigt trevligt och intressant jobb. Till en början så hade jag inte så mycket tid till smidet, jag hade ju mitt arbete och inte tillgång till någon riktig verkstad. Jag vill bara driva smidet i liten skala och inte ha någon firma eller silververkstad, för det är för dyrbart att ha som hobby.

Jag har inte gått i någon skola och lärt mej smidet, bara på ett par kurser. Och kurser och att gå i riktig lära är stor skillnad. Men jag har lärt mej själv genom den erfarenhet jag fått genom att arbeta med silver. Jag har också varit ledare i en ABF-kurs ett par terminer i silversmide och det gav mej också en erfarenhet. Det var oftast äldre människor än jag på kursen och de ville gärna slå på stort redan från början. De ville göra stora arbeten som bågare och sådant, men det går ju inte. Även om de gjorde enklare saker så klarade de inte av det. Då fick jag stå och jobba och hjälpa dem och då blev de övriga eleverna lidande. Jag framhöll för dem, och det förstod de ju senare, att det gäller att börja med enklare saker till en början. Jag tror inte det var så många som fortsatte med silversmide, för de ville inte köpa egna verktyg och jag kunde ju inte i längden hålla dem med sådana.

Nu har jag tid och så har jag ett kyffe här i Prästakvarnen där jag kan sitta med mitt silversmide. För min kärleks skull kan jag inte vara ute när det är dåligt väder och då sitter jag gärna och pysslar med mitt silver.

Det är ju en del som beställer en del saker av mej och så har jag varit med på utställningar och hantverksdagar som hembygdsföreningen har anordnat här i Gällstad. En hel del saker har jag gjort till mina släktingar och så har jag sålt en del, för sedan oljekrisen har silvret varit ganska dyrt.

Detta håller jag ännu på med och hoppas få vara här i Prästakvarnen och ha det lite mysigt och skörda frukterna efter alla åren av hårt arbete. Jag tycker att livet har varit värt att leva, fast det har sett mörkt ut ibland.

Eric Enberg
7/4 1916 – 7/6 1988